

# TOARP UNDER 1600 – TALET

## GÅRDFARIHANDELNS TID

Borås stad grundades av Gustav II Adolf 1621. Enligt de lagar som då gällde i Sverige skulle all handel av skatteskal ske inom en stads gränser eller på marknader. En omfattande handel förekom dock långt innan dess av folket i Sjuhäradsbygden. En handel som växte i omfattning med påföljd att kungen 1620 i en skrivelse till folket i Vedens härad ställde detta ultimatum: "Upphör med handeln eller bilda en stad." Bönderna skrev tillbaka och berättade, att de hade utsett "en bekväm ort uti Torpa socken i Wedens härad". Det var området vid Carolikyrkan det gällde. Strax intill låg Boeråsen som gav staden sitt namn.

Borås fick sina stadsprivilegier 1621 (kan ha varit 1622) och rätt att handla var de ville i hela landet. Det var privilegier som bönderna i Sjuhäradsbygden var ensamma om att ha och helt unika i sitt slag.

Ett knallepass måste medföras på resorna. Av detta framgick vilka varor som fanns i lasten, som först hade undersökts och stämplats av Borås Tullkammare. Vidare var i Sverige eller Norge varorna skulle säljas samt en beskrivning på knallens utseende. Det var endast bönder som fick bli gårdfarihandlare. Andra kunde söka pass som knalledrängar. Knallarna åkte med häst och vagn tillsammans i små grupper bland annat för att skydda sig för överfall. Somliga gjorde bra affärer, medan andra tvingades gå i konkurs.

Knallarna från Toarp hade med sig textilier och tyger på sina resor. Råvarorna var ull och lin, senare även bomull. Hemvävnaden organiserades av förläggare. Färgerier såg till att det blev färg på de varor som skulle säljas.

År 1864 blev det helt tillåtet att öppna lanthandel i Sverige. Det var en möjlighet som många bönder tog vara på. Här i Toarpsbygden har det funnits en mängd små affärer ute i byarna. Detta jämte industrins framväxt gjorde att den sedvanliga gårdfarihandeln successivt upphörde. En del ättlingar till våra gårdfarihandlare kom i stället att satsa på affärs- eller industriverksamhet.

*Av Sven-Erik Håkansson 2021*